

Dimitrov a Momin proti Bulharsku, rozhodnutí ze dne 7. 9. 2018 - Ke kritériím použitelnosti výpovědi svědka z přípravného řízení v hlavním líčení

Stěžovatel: Dimitrov a Momin

Žalovaný stát: Bulharsko

Číslo stížnosti: 35132/08

Datum: 07.09.2018

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d)

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: přípustnost důkazu, spravedlivý proces, svědecká výpověď

Český právní řád: čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod § 2 odst. 1, § 89 odst. 2, § 101 a § 211 odst. 2 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 2

Ke kritériím použitelnosti výpovědi svědka z přípravného řízení v hlavním líčení

Autorský komentář:

V předkládaném rozsudku ESLP upřesnil podmínky, za nichž lze v hlavním líčení provést důkaz výpovědi svědka, a to svědka, který ještě před podáním obžaloby zemřel, a obžalovaný se nemohl jeho výslechu účastnit a konfrontovat jeho výpověď.

Předně ESLP v souladu se svou dřívější judikaturou (srov. například rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011 ve věci AL-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05, č. 22228/05; nebo rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10 - uveřejněno v sešitu č. 2/2016 Výběru) připomenul tři kritéria, při jejichž dodržení lze přihlížet k výpovědi svědka z přípravného řízení, jehož výslechu obžalovaný nebyl přítomen, a kterého z objektivních důvodů nebylo možno vyslechnout v řízení před soudem, aniž by tím došlo k porušení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy a k porušení práva obžalovaného na spravedlivý proces. Samozřejmě je dále věcí vnitrostátního práva, zda a jak umožňuje provedení tohoto důkazu v soudním řízení.

Připuštění důkazu svědectvím osoby, kterou obžalovaný v průběhu řízení nikdy neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet [viz čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy], je především podmíněno zjištěním, že nepřítomnost svědka v hlavním líčení je opodstatněna vážným důvodem. V posuzované věci nebylo pochybností o splnění této podmínky, když svědkyně (poškozená) před podáním obžaloby zemřela.

Soud v této souvislosti zdůraznil, že ačkoliv jeden z obžalovaných byl o výsledku svědkyně sice informován, avšak v době, kdy neměl obhájce, který by jej poučil o významu účasti na jejím výslechu, proto nelze bez dalšího dovodit, že se vzdal práva účasti na tomto výslechu. Druhý z později obžalovaných v době výslechu ještě nebyl z posuzovaného činu obviněn. Samotná jejich nepřítomnost na tomto výslechu svědkyně, jakož i nevyhovění požadavku obžalovaných na provedení konfrontace s ohledem na další okolnosti případu (zejména jednalo-li se o závažný sexuální delikt těžce zasahující do sféry poškozené) nezakládá porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

Dále se soud zabýval druhým kritériem spočívajícím v tom, zda výpověď absentujícího svědka byla výlučným a jediným důkazem o vině obžalovaných, přičemž dospěl k závěru, že tomu tak nebylo. Bez ohledu na tento závěr, ale též i pro případ, že by výpověď svědkyně skutečně představovala výlučný a rozhodující důkaz viny, je třeba se zabývat posledním (třetím) kritériem, a tedy tím, zda ve věci existovaly dostatečné kompenzační prvky vyvažující ztížené možnosti obhajoby. ESLP přitom kladl zvýšený důraz na procesní záruky uplatňování obhajoby v hlavním líčení, na možnost vyjadřovat se ke všem provedeným důkazům, možnost vznášet vůči nim námitky atd., jakož i na povinnost soudů důkladně, pečlivě a vyčerpávajícím způsobem zhodnotit provedené důkazy, zejména pak svědeckou výpověď nepřítomného svědka, a v této spojitosti zdůraznil význam odůvodnění rozhodnutí.

Rozsudek ESLP je inspirující pro vnitrostátní justiční praxi, když dává (společně s dřívější judikaturou Soudu) instruktivní vodítko k postupu soudů při posuzování přípustnosti čtení protokolu o výslechu svědka z přípravného řízení, nelze-li z objektivních důvodů svědka osobně vyslechnout v hlavním líčení a zajistit tak obžalovanému právo, aby v průběhu řízení alespoň jednou mohl svědka osobně vyslýchat nebo jej dát vyslechnout. I v případech, kdy tato výpověď představuje výlučný nebo rozhodující důkaz viny, neznamená to bez dalšího porušení práva obžalovaného na spravedlivý proces; řízení jako celek lze považovat za spravedlivé, jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu a umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu (nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13, usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 199/18).

SKUTKOVÝ STAV

Dne 14. 3. 1998 podala paní S. D. na policii trestní oznámení na oba stěžovatele s tím, že ji předchozí den unesli, věznili a znásilnili. Vypověděla, že byla donucena je doprovodit do centra města, kde ji drželi a znásilnili. Oba stěžovatelé svou vinu popírali. Při lékařské prohlídce konstatoval lékař u paní S. D. vícečetné pohmožděniny a modřiny na hlavě, krku, pažích a kolenou, avšak nemohl s jistotou uzavřít, zda měla paní S. D. také sexuální styk. Paní S. D. následně svou původní výpověď odvolala s tím, že se necítí dobře, má osobní problémy a chtěla by mít klid, následně uvedla, že předmětný den měla dobrovolný sexuální styk s jedním ze stěžovatelů (D. Dimitrovem) a trestní oznámení učinila pod tlakem svých blízkých a z pomsty D. Dimitrovovi. V průběhu přípravného řízení vyšlo najevo, že je paní S. D. nemocná a podstupuje chemoterapie. Na návrh státního zástupce, který označil její výpověď za zvláště důležitou, byla dne 19. 12. 2000 vyslechnuta soudcem Okresního soudu v Plovdivu, o čemž byl D. Dimitrov předem informován. Při tomto výslechu se S. D., která se v té době léčila s rakovinou, avšak dle svých slov se cítila dobře, vrátila ke své původní výpovědi a podrobně popsala, jak byla unesena, vězněna a znásilněna oběma stěžovateli. Paní S. D. vysvětlila, že svou původní výpověď odvolala v důsledku vyhrožování ze strany D. Dimitrova a osob blízkých oběma stěžovatelům, kteří za ní po chemoterapiích poslali advokáta, na jehož nátlak podepsala dopis o tom, že svou původní výpověď odvolává. Následně byli oba stěžovatelé formálně obviněni z únosu, omezování osobní svobody a znásilnění paní S. D. Žádost advokáta obou stěžovatelů, aby byl každý ze stěžovatelů konfrontován s paní S. D., byla zamítnuta. Paní S. D. dne 25. 6. 2001 na následky své nemoci zemřela. Následně podal okresní zástupce proti oběma stěžovatelům obžalobu. Soud prvního stupně, který shledal D. Dimitrova vinného ze znásilnění paní S. D., přičemž dalších bodů obžaloby jej zprostil, a V. Momina zprostil v celém rozsahu, nepřihlédl k části výpovědi S. D. s tím, že v

průběhu přípravného řízení svou výpověď změnila a nebyla příležitost ji osobně vyslechnout, ostatní svědkové nadto popsali S. D. negativně, její výpověď byla podána dva roky po událostech a protiřečila ostatním důkazům.

Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně a shledal oba stěžovatele vinnými z únosu, omezování osobní svobody, vyhrožování smrtí a znásilnění paní S. D. Ve svém odůvodnění dlouhém 44 stran odvolací soud mj. uvedl, že se S. D. s událostmi svěřila svým blízkým, kteří ji přesvědčili, aby věc nahlásila na policii. V průběhu vyšetřování vyhrožoval Dimitrov a osoby blízké oběma stěžovatelům paní S. D. tak, aby stáhla svou výpověď. Pod tlakem svou výpověď změnila a podepsala prohlášení o odvolání výpovědi a trestního oznámení. S. D. byla následně na návrh státního zástupce vyslechnuta za přítomnosti soudce, vrátila se ke své původní výpovědi a vypovídala o tlaku, který na ni byl během vyšetřování kladen. Dne 25. 6. 2001 paní S. D. zemřela. Odvolací soud věnoval šest stránek odůvodnění analýze výpovědi paní S. D. ze dne 19. 12. 2000. K této výpovědi přihlédl v celém jejím rozsahu, máje za to, že je koherentní, logická a určitá a že odpovídá dalším provedeným důkazům. Odvolací soud uvedl, že paní S. D. neměla žádný důvod vznášet falešná obvinění vůči stěžovatelům; jako nedůvodné a nelogické odmítl verze stěžovatelů, podle nichž byla výpověď S. D. ovlivněna jejími blízkými nebo touhou po pomstě či žárlivostí. Odvolací soud uzavřel, že dotčená výpověď byla věrohodná, odpovídala výpovědím policistů, kteří oznámení přijímali a viděli psychický a fyzický stav oběti den po událostech. Dodal, že tato výpověď rovněž odpovídala výsledkům lékařských vyšetření a posudků a protokolu o ohledání místa činu a navzdory dvěma rokům, které uplynuly od událostí, byla výpověď S. D. velmi detailní. Měl za to, že změna verze byla odůvodněna tlakem na S. D. ze strany stěžovatelů a jejich blízkých. Pokusům o zdiskreditování S. D. neuvěřil, naopak se přiklonil k výpovědi manžela S. D., který ji navzdory tomu, že žili odděleně, vykreslil pozitivně.

Nejvyšší soud zamítl dovolání stěžovatelů v části týkající se závěrů o skutkovém stavu a otázce viny, avšak snížil jim udělené tresty. Nejvyšší soud měl za to, že právo stěžovatelů účastnit se výslechu S. D. dne 19. 12. 2000 nebylo porušeno, neboť ačkoli v té době neměl D. Dimitrov ještě advokáta, byl o výslechu informován a měl tak možnost se jej účastnit. V. Momin v této fázi přípravného řízení ještě nebyl obviněn a neměl tak právo účastnit se výslechu S. D. Nejvyšší soud uzavřel, že odvolací soud správně přihlédl k předmětné výpovědi v celém jejím rozsahu poté, kdy ověřil její důvěryhodnost porovnáním s ostatními důkazy, a že předmětná výpověď byla „důležitým, nikoli však jediným důkazem“ při shledání viny D. Dimitrova a byla „hlavním důkazem“ při shledání viny V. Momina.

1. RELEVANTNÍ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

Relevantní ustanovení trestního řádu z roku 1974, v rozhodném znění, zní:

Článek 210a

(1) „Existuje-li nebezpečí, že svědka nebude možno později předvolat před soud z důvodu vážné nemoci, delší nepřítomnosti v zemi nebo z jakéhokoli jiného důvodu znemožňujícího účast při hlavním líčení, a pokud je nezbytné zachytit výpověď svědka, který je zvláště důležitý pro zhodnocení skutkového stavu, musí být výslech uskutečněn za přítomnosti příslušného soudce prvního stupně (...)

(2) Vyšetřovatel nebo státní zástupce zajistí předvolání svědka k soudu a možnost obviněného a případně jeho obhájce účastnit se tohoto výslechu.“

Článek 279

“ (1) Výpověď svědka učiněná v rámci téže věci ve fázi předběžného šetření za přítomnosti soudce

(...) je [při hlavním líčení] čtena, pokud:

(...)

4. nelze svědka nalézat za účelem jeho předvolání nebo zemřel.“

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavec 1 a 3 písmeno d) ÚMLUVY

1. Stěžovatelé tvrdí, že byli odsouzeni na základě výpovědi svědka – paní S. D., s níž nebyli nikdy konfrontováni a kterou nemohli nikdy vyslyšet. Odkazují na čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy, který zní: „(1) Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána (...) soudem (...), který rozhodne o (...) oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. (...)“

„3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

(...)

1. d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě (...);“
2. K přijatelnosti
3. Soud prohlásil tuto stížnost za přijatelnou poté, kdy konstatoval, že není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že jí nebrání žádný jiný důvod nepřijatelnosti.
4. K věci samé
5. Argumenty stran
6. a) Stěžovatelé
7. Stěžovatelé nejprve odkazují na zásadu vyplývající z judikatury Soudu přijatou k čl. 6 Úmluvy, podle níž musí mít každý, kdo je obviněn z trestného činu, možnost konfrontovat svědky proti sobě a vyslyšet je. Mají za to, že tato zásada je zvláště důležitá, neboť předmětné svědectví bylo klíčovým důkazem obžaloby. Dodávají, že možnost klást otázky svědkovi lze zajistit v okamžiku jeho výpovědi nebo v další fázi řízení.
8. Stěžovatelé uvádí, že v této věci neměli možnost vyslyšet S. D. v žádné fázi trestního řízení – ani v průběhu přípravného řízení, ani během hlavního líčení. Přitom byla S. D. hlavním svědkem obžaloby a právě na základě její výpovědi byli odsouzeni. Tvrdí, že neexistovaly dostatečné kompenzační prvky, které by vyvážily těžkosti způsobené obhajobě připuštěním tohoto důkazu a zajistily spravedlnost trestního řízení v jeho celku. Dle jejich názoru měl být tento důkaz soudy zamítnut, tak jako byla zamítnuta výpověď babičky svědkyně, kterou stěžovatelé neměli možnost vyslyšet, přičemž tato vada nemůže být kompenzována snížením trestů soudem poslední instance. Uvádí, že výslech S. D. byl učiněn v rozporu s bulharským procesním právem, neboť o něm nebyli informováni a byla jim tak odňata jakákoli možnost účasti. Konstatují mj., že soudy neprovedly důkladnou analýzu věrohodnosti tohoto svědka, který v průběhu vyšetřování několikrát změnil svou výpověď. V tomto ohledu upřesňují, že tvrzení, podle něhož byla S. D. pod tlakem ohledně odvolání své výpovědi, se nikdy neprokázalo. Podle stěžovatelů nemůže být nemožnost vyslyšet tohoto svědka nijak kompenzována možnostmi, která jim byla dána, a to sporovat pravdivost této výpovědi během hlavního líčení a vyslyšet ostatní svědky, neboť se podle nich jednalo o klíčový důkaz obžaloby, přičemž ostatní důkazy si protirečily a neodpovídaly skutkové verzi událostí popsanych v předmětné výpovědi.
9. b) Vláda
10. Vláda nesouhlasí se stanoviskem stěžovatelů a má za to, že čl. 6 Úmluvy nebyl v

projednávaném případě porušen. Uvádí, že na základě čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy musí mít každý, kdo je obviněn z trestného činu, možnost seznámit se s důkazy, které mu podle vlády musí být předloženy v hlavním líčení. Uvádí dále, že z tohoto pravidla mohou existovat výjimky, ty však nevedou k tako-vému právu obhajoby, podle něhož by měl obžalovaný právo vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě v okamžiku výpovědi nebo později (Solakov proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, č. 47023/99, bod 57, CEDH 2001X). Dodává, že ve svých rozsudcích Schatschaschwili proti Německu ([GC], č. 9154/10, bod 107, CEDH 2015), Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království ([GC], č. 26766/05 a 22228/06, bod 119, CEDH 2011) a Seton proti Spojenému království (č. 55287/10, body 58 a 59, 31. 3. 2016) formuloval Soud tři kritéria, se kterými musí být trestní řízení, aby odpovídalo čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) v souladu, bylo-li jako důkaz připuštěno svědectví, aniž by byl svědek vyslyšán obžalovaným.

11. Pokud jde o první z těchto tří kritérií, tedy existenci vážného důvodu odůvodňující absenci S. D. během hlavního líčení, vláda připomíná, že mladá žena zemřela osm měsíců před podáním obžaloby a postavením stěžovatelů před soud. Má za to, že skutečnost, že stěžovatelé nevyslyšali S. D. před hlavním líčením, jí nelze přičítat k vině. V tomto směru se odvolávají na to, že D. Dimitrov, jenž byl v ten moment obviněný, avšak ještě nezastoupený advokátem, byl policií o výslechu S. D. ze dne 19. 12. 2000 informován, a že V. Momin ještě nebyl obviněn, proto neexistovala ani povinnost zajistit jeho přítomnost u předmětného výslechu.
12. Jde-li o druhé kritérium formulované judikaturou Soudu, tedy důležitost předmětného svědectví, odkazuje vláda na rozsudek Nejvyššího soudu v projednávané věci, v němž soud uzavřel, že výpověď S. D. nepopíratelně byla hlavním důkazem v této věci. Dodává nicméně, že tato výpověď nebyla jediným důkazem prokazujícím vinu stěžovatelů a že byla potvrzována celou řadou dalších důkazů.
13. Vláda má nakonec za to, že existovaly dostatečné kompenzační prvky pro vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění výpovědi S. D. Tvrdí, že stěžovatelé mohli sporovat přípustnost a věrohodnost předmětné výpovědi v průběhu hlavního líčení; že soudy po přezkoumání věci učinily důkladnou analýzu této výpovědi, přičemž se zaměřily na všechny okolnosti, kterými mohli stěžovatelé případně zpochybnit její věrohodnost, že zejména zohlednili okolnosti, za nichž byla výpověď učiněna; a že soudy rovněž vyloučily jiné důkazy v neprospěch pro nedodržení procesních pravidel. Vláda dodává, že se stěžovatelé aktivně účastnili hlavního líčení - mohli vyslyšet další svědky a vznášeli militantní argumenty ve prospěch jejich zproštění - a že jejich tresty byly Nejvyšším soudem sníženy.
14. Posouzení soudu
15. a) obecné zásady
16. Soud připomíná, že různé požadavky čl. 6 odst. 3 představují jednotlivé aspekty práva na spravedlivý proces zaručený prvním odstavcem tohoto ustanovení, které je třeba zohlednit při posouzení spravedlivosti řízení v jeho celku (Al-Khawaja a Tahery, výše citovaný, bod 118; Gäfgen proti Německu [GC], č. 22978/05, bod 169, CEDH 2010; a Simeonovi proti Bulharsku [GC], č. 21980/04, bod 113, CEDH 2017). Článek 6 odst. 3 písm. d) zakotvuje zásadu, podle níž před tím, než může být obžalovaný uznán vinným, musí mu být všechny důkazy v jeho neprospěch s ohledem na kontradiktorní řízení předloženy při veřejném hlavním líčení. Tato zásada není bez výjimek, které jsou akceptovány toliko s výhradou dodržování práv obhajoby (Al-Khawaja a Tahery, výše citovaný, bod 118). Soud ve své judikatuře formuloval zejména následující kritéria umožňující posouzení souladu hlavního líčení, v němž bylo jako důkaz připuštěno svědectví navzdory skutečnosti, že obžalovaný neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet dotčeného svědka, s čl. 6: je třeba se nejprve ujistit, že nepřítomnost svědka během hlavního líčení je odůvodněna vážným důvodem; je třeba si následně vyjasnit, zda odsouzení stěžovatele spočívá výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědi absentujícího svědka; nakonec je třeba rozhodnout, zda existovaly kompenzační prvky, zejména pevné procesní záruky dostatečné k vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění takového důkazu a k

zajištění spravedlivého procesu v jeho celku (ibidem, body 119 a 147).

17. Ve svém rozsudku Schatschaschwili proti Německu ([GC], č. 9154/10, bod 118, CEDH 2015) Soud dále upřesnil, že je důležitým obecným pravidlem zabývat se zmíněnými třemi kroky ve výše definovaném pořadí, ačkoli v souzené věci může být vhodné tato kritéria přezkoumat v odlišném pořadí, především proto, že jedno z nich je zvláště důležité při rozhodnutí, zda byl, či nebyl proces spravedlivý. Upřesnil mj. skutečnosti, které je při analýze třetí výše zmíněné fáze třeba zohlednit: je jím způsob, jakým soud přistoupil k předmětnému svědectví; provedení dalších důkazů v neprospěch a jejich důkazní hodnotu; jakož i procesní opatření přijatá za účelem kompenzace nemožnosti přímo vyslyšet svědka absentujícího na hlavním líčení (ibidem, body 125-131).

18. b) Použití uvedených zásad na projednávaný případ

(i) K existenci „vážných důvodů“, pro něž nebylo přistoupeno k výslechu dotčeného svědka stěžovateli

11. Soud připomíná, že v projednávané věci stěžovatelé brojí proti tomu, že byli odsouzeni na základě výpovědi S. D. učiněné ve fázi předběžného šetření a že nikdy neměli příležitost tohoto svědka vyslyšet.

12 Soud uvádí, že S. D. nebyla slyšena během hlavního líčení, neboť předtím zemřela. Její výpověď sepsána ve fázi předběžného šetření byla čtena při hlavním líčení, jak to umožňuje vnitrostátní právo, a jako důkaz tak byla připuštěna trestními soudy. Soud má za to, že smrt S. D. spadá pod „vážný důvod“ ve smyslu jeho judikatury k absenci slyšení takového svědka v průběhu hlavního líčení a připuštění jeho výpovědi, kterou učinil za svého života (Al-Khawaja a Tahery, výše citovaný, bod 153).

13. Oba stěžovatelé vytykají vyšetřovacím orgánům, že jim neumožnily vyslyšet tohoto svědka v průběhu přípravného řízení. Soud k tomu uvádí, že D. Dimitrov byl o datu výslechu S. D. před soudcem informován, ale neúčastnil se jej. K této skutečnosti je třeba přihlídnout. Nicméně dodává, že v ten moment neměl stěžovatel advokáta, který by mu vysvětlil důležitost uvedeného výslechu pro následující řízení. S přihlídnutím k judikatuře (Dvorski proti Chorvatsku [GC], č. 25703/11, bod 100, CEDH 2015; a Pishchalnikov proti Rusku, č. 7025/04, bod 77, 24. 9. 2009) z toho vyplývá, že Soud nepovažuje tuto nepřítomnost za vzdání se práva výslechu tohoto svědka ze strany D. Dimitrova pro pozdější fáze řízení. Pokud jde o V. Momina, ke dni předmětného výslechu ještě nebyl formálně obviněn a vnitrostátní právo neukládá příslušným orgánům povinnost jej o tomto vyšetřovacím úkonu informovat. Soud má za to, že tato skutečnost je rovněž v projednávané věci důležitá. Nevylučuje, že vzhledem k trestnímu oznámení S. D. a výslechu V. Momina ze dne 18. 3. 1998, a s odkazem na kritéria připomínaná v rozsudku Simeonovi (výše citovaný, body 110 a 111), mohl být tento stěžovatel považován za „toho, kdo je obviněn z trestného činu“ v autonomním smyslu čl. 6 Úmluvy a těžit tak ze záruk uvedeného ustanovení. Nicméně, z toho nevyplývá, že tento stěžovatel, který nebyl k uvedenému dni formálně obviněn, měl být k výslechu S. D. dne 19. 12. 2000 předvolán. Ve světle těchto okolností má Soud za to, že nepřítomnost obou stěžovatelů při výslechu S. D. nebyla sama o sobě porušením čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

14. Je pravdou, že advokát obou stěžovatelů následně žádal orgány, aby zorganizovaly konfrontaci jeho klientů s S. D. Tato žádost byla státním zástupcem zamítnuta s tím, že se jedná o fakultativní a nikoli nezbytný vyšetřovací úkon ve vztahu ke skutkovým zjištěním.

15. Soud nicméně zdůrazňuje, že S. D. uváděla, že byla obětí zvláště závažné sexuální agrese, tedy znásilnění spolu s fyzickým násilím. V rámci trestního stíhání pro znásilnění se svědci často ocitají v křehkém psychickém stavu. Vyšetřovací orgány jim tak musí věnovat zvláštní pozornost, zejména jedná-li se o sepsání jejich výpovědi a přistoupení k jejich konfrontaci s domnělými agresory (Przydział proti Polsku, č. 15487/08, bod 48, 24. 5. 2016). To platí o to

více v projednávané věci, kdy oběť sužovala nemoc a v průběhu vyšetřování byla vystavena tlaku na to, aby své trestní oznámení stáhla a změnila svou výpověď. Vzhledem k těmto velmi specifickým okolnostem má Soud za to, že nelze vytýkat vyšetřovacím orgánům, že nepřistoupily ke konfrontaci S. D. s oběma stěžovateli ve fázi předběžného šetření.

16. Je pravdou, že úmrtí S. D. před koncem vyšetřování znamenalo odnětí možnosti stěžovatelů konfrontovat tohoto svědka v průběhu hlavního líčení. Vyšetřovací orgány si byly jistě vědomy, že od dubna 2000 byla S. D. nemocná a podstupovala chemoterapie. Nicméně nic v projednávaném případě nenaznačuje, že vyšetřovatelé nebo státní zástupce věděli o tom, že zdravotní stav S. D. byl takový, že hrozila její neúčast při hlavním líčení. Je nutné podotknout, že během svého výslechu ze dne 19. 12. 2000 S. D. za přítomnosti státního zástupce uvedla, že má rakovinu, avšak cítí se dobře. Soud konstatuje, že projednávaná věc se v tomto ohledu liší od případu Schatschaschwili (výše citovaný, body 159 a 160), kde orgány věděly, že klíčové svědky pravděpodobně nebude možné při hlavním líčení vyslechnout.

(ii) K otázce, zda odsouzení stěžovatelů spočívá výlučně nebo v převážné míře na výpovědi dotčeného svědka

17. Pokud jde o důležitost výpovědi S. D. z hlediska důvodů vedoucích k odsouzení stěžovatelů, Soud uvádí, že ve svém rozsudku ze dne 7. 1. 2008 Nejvyšší soud zdůraznil, že se jednalo o „důležitý, nikoli však jediný důkaz“ při stanovení viny D. Dimitrova a že šlo o „hlavní důkaz“ při stanovení viny V. Momina. Strany se na tomto bodě shodují: stěžovatelé uvádí, a vláda to uznává, že výpověď S. D. byla hlavním důkazem, na němž bylo založeno jejich odsouzení. Za specifických okolností projednávané věci nevidí Soud jediný důvod pro odlišný závěr ohledně tohoto bodu. Má tak za to, že výpověď S. D. byla určujícím důkazem pro odsouzení stěžovatelů.

18. Soud nicméně uzavírá, že výpověď S. D. nebyla jediným důkazem v neprospěch stěžovatelů v této trestní věci. Krajský soud, který odsoudil oba stěžovatele a jehož rozhodnutí bylo potvrzeno Nejvyšším soudem, totiž disponoval dalšími svědectvími a jinými důkazy v neprospěch stěžovatelů, které výpověď S. D. podporovaly: výpověďmi policistů, kteří sepisovali oznámení S. D., výsledky lékařských vyšetření a posudků a závěry zachycenými v protokolu z místa činu. Odsouzení stěžovatelů tak spočívalo na řadě důkazů, v nichž nebyla dotčená výpověď izolovaným prvkem.

(iii) K existenci dostatečně kompenzačních prvků k zajištění spravedlivého trestního řízení jako celku

19. Soud musí následně zodpovědět otázku, zda v projednávané věci existovaly dostatečné kompenzační prvky, zejména pevné procesní záruky dostatečné k vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z přípuštění takového důkazu a k zajištění spravedlivého procesu v jeho celku. V tomto směru přezkoumal způsob, jakým soudy přistoupily k dotčenému svědectví, provedení dalších důkazů v neprospěch a jejich důkazní hodnotu, jakož i procesní opatření přijatá za účelem kompenzace nemožnosti přímo vyslyšet svědka absentujícího na hlavním líčení.

20. Oba soudy, jež přezkoumávaly trestní věc po skutkové stránce, a Nejvyšší soud, se zabývaly přípustností a věrohodností výpovědi S. D. Zatímco soud prvního stupně zamítl větší část této výpovědi, odvolací soud ji v celém rozsahu připustil a oba stěžovatele odsoudil. Toto posledně uvedené řešení bylo potvrzeno rozsudkem Nejvyššího soudu. Soud má proto za to, že je vhodné zaměřit analýzu na způsob, jakým byl tento důkaz proveden Krajským soudem v Plovdivu a Nejvyšším soudem.

21. Krajský soud v Plovdivu věnoval významnou část odůvodnění svého rozsudku výpovědi S. D. Snažil se ověřit její věrohodnost nejprve odpovědí na otázku, zda mohla mít mladá žena motiv k bezdůvodnému obvinění obou stěžovatelů. Verze uváděné stěžovateli v tomto směru byly soudem zamítnuty jako neodůvodněné. Soud tuto výpověď dále porovnával s dalšími svědectvími, výsledky lékařských vyšetření a posudků a závěry zachycenými v protokolu z místa činu. Mohl tak konstatovat, že výpověď oběti odpovídala těmto důkazům a byla proto

věrohodná.

22. Při posouzení věrohodnosti této výpovědi neopomněl soud zmínit, že toto svědectví bylo učiněno dva roky po událostech, avšak uplynutí této doby nijak nebránilo detailnosti dotčené výpovědi. Soud se rovněž zabýval otázkou týkající se změny verze S. D. v průběhu přípravného řízení. Tento obrat si vysvětloval tlakem na svědka ze strany stěžovatelů a jejich blízkých.
23. Nakonec soud zvažoval a zamítl argumenty stěžovatelů a jejich blízkých vyslechnutých v průběhu řízení, kteří se snažili zdiskreditovat oběť přisuzováním nemorálního chování. Soud však uvěřil výpovědi manžela S. D., který ji vykreslil pozitivně.
24. Ve světle těchto okolností má Soud za to, že hodnocení výpovědi S. D. kraj-ským soudem bylo důkladné, objektivní a vyčerpávající. Soud zhodnotil všechny relevantní otázky k posouzení věrohodnosti tohoto svědka a pravdomluvnosti jeho výpovědi ze dne 19. 12. 2000. Jeho závěr, podle něhož je třeba k této výpovědi přihlédnout v celém jejím rozsahu, a následné rozhodnutí použít ji jako klíčový důkaz proti stěžovatelům, tak byly důkladně odůvodněny.
25. Soud rovněž připomíná, že krajský soud disponoval dalšími svědectvími a jinými důkazy v neprospěch, které podporovaly výpověď S. D.: výpověďmi policistů, kteří sepisovali oznámení S. D. den po událostech, výsledky lékařských vyšetření a posudků a závěry zachycenými v protokolu z místa činu. Odsouzení stěžovatelů tak spočívalo na řadě důkazů, v nichž nebyla dotčená výpověď izolovaným prvkem.
26. Ve svých vyjádřeních vláda akcentovala existenci několik procesních záruk, které měly být kompenzačními prvky v dané věci. Stěžovatelé se stanoviskem vlády nesouhlasili.
27. Soud konstatuje, že se stěžovatelé aktivně účastnili hlavního líčení: za pomoci jejich advokáta popírali přípustnost a věrohodnost výpovědi svědka a uváděli důkazy v jejich prospěch. Krajský soud a Nejvyšší soud argumenty stěžovatelů zvážily a zamítly, přičemž tak učinily po obsáhlém odůvodnění bez známek svévole. V tomto ohledu příkládá Soud zvláštní význam důkladné a vyčerpávající analýze věrohodnosti výpovědi svědka učiněné krajským soudem v obavě o spravedlnost a dodržení práv obhajoby.

(iv) Závěry Soudu

28. Shrnuto, má Soud za to, že úmrtí S. D. spadá pod „vážný důvod“ ve smyslu judikatury k absenci slyšení svědka v průběhu hlavního líčení a připuštění jeho výpovědi, kterou učinil za svého života během přípravného řízení. Má rovněž za to, že zde byly pádné důvody pro nepřistoupení ke konfrontaci obou stěžovatelů s S. D. v průběhu předběžného šetření. I když následné odsouzení stěžovatelů bylo založeno hlavně na výpovědi tohoto svědka, soudy rovněž zohlednily další důkazy, které s ní korespondovaly. Stejně tak v rámci trestního řízení vedeného proti stěžovatelům měli tito stěžovatelé k dispozici procesní záruky dostatečné k vyvážení nevýhod plynoucích pro obhajobu z připuštění výpovědi S. D. a k zajištění spravedlivého procesu v jeho celku: stěžovatelé se aktivně účastnili řízení a vznášeli militantní argumenty ve prospěch svého zproštění; soudy učinily velmi podrobné zhodnocení věrohodnosti hlavního důkazu v neprospěch tím, že vyslechly a s odůvodněním zamítly námitky stěžovatelů v tomto směru; nakonec bylo rozhodnutí vnitrostátní soudů důkladně odůvodněno bez známek svévole.
29. Soud má proto za to, že v projednávané věci nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlásil stížnost za přijatelnou.
2. Rozhodl o tom, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Antonín Drašík a JUDr. Zuzana Brzobohatá)